

من مسئول هستم

انتظارات یادگیری

- انتظار می‌رود دانش‌آموزان بتوانند :
 - مسئولیت‌های افراد را در نقش‌های مختلف بیان کنند.
 - مفهوم حقوق متقابل را به اختصار توضیح دهند.
 - نسبت به تکالیف خود در مقابل خداوند متعال و مسئولیت نسبت به خود، دیگران و محیط زندگی، حساس و راغب شوند.
 - برخی تکالیف و مسئولیت‌های خود را در مقابل خداوند، خود، دیگران و محیط زندگی از راه‌های مختلف بیان کنند (مانند نامه، نقاشی، شعر و ...).
 - درباره حقوق و مسئولیت‌های اعضای خانواده خود فکر کنند و آنها را به صورت جدول مرتب کنند.

مواد و وسایل مورد نیاز

کتاب درسی، کاربرگ فعالیت، در صورت امکان فیلمی کوتاه درباره شگفتی‌های کار یکی از اعضای بدن (با گروه علوم تماس بگیرید)

از آموخته‌های دانش‌آموزان در دوره قبل استفاده کنید. شما ممکن است مثال مربوط به «وقتی من حق دارم و شما هم حق دارید» را که در درس گذشته عنوان شد، دوباره مطرح کنید یا مثال‌های جدیدی بزنید و موقعیت‌هایی را تعریف کنید که در آن هر دو یا سه نفر داستان، حق دارند. سپس موضوع را به نکته «حقوق متقابل در زندگی با دیگران» جلب کنید. به دانش‌آموزان بگویید در مقابل هر حق مسئولیت وجود دارد.

سپس به روش بارش مغزی از دانش‌آموزان بخواهید مسئولیت‌های خودشان را درباره هر چیزی که فکر می‌کنند، مطرح کنند.

جملات را روی تابلو بنویسید و آنها را به چهار مقوله (۱- مسئولیت نسبت به خود، ۲- خدا، ۳- محیط زندگی، ۴- دیگران یعنی اعضای خانواده، دوستان، اولیای مدرسه، افراد اجتماع و...) طبقه‌بندی کنید.

ممکن است دانش‌آموزان به برخی مقوله‌ها اشاره نکنند. با طرح پرسش‌هایی آنها را هدایت کنید تا به مسئولیت‌ها در زمینه‌های مختلف اشاره کنند و بتوانید طبقه‌بندی چهارگانه را روی تخته بنویسید.

آموزش دهید

پس از طبقه‌بندی مطالبی که دانش‌آموزان به روش بارش مغزی مطرح کرده‌اند، مفهوم مسئولیت را توضیح دهید.

— نقش‌های مختلف افراد را توضیح دهید و بگذارید دانش‌آموزان با انجام فعالیت شماره (۱) کتاب به این موضوع بهتر بی‌برند.

— در زمینه مسئولیت انسان‌ها نزد خداوند، از دانش‌آموزان بخواهید مطالب را بخوانند و با آنچه به‌شیوه بارش مغزی بیان کرده‌اند، انطباق دهند.

روی موضوع این مسئولیت که عبارت است از طاعت و اطاعت از دستورات الهی و استفاده صحیح از نعمت‌ها تأکید کنید.

از دانش‌آموزان بخواهید فعالیت (۲) را حتماً در منزل انجام دهند. توجه کنید نوشتن چنین نامه‌ای علاوه بر توجه دادن افراد و تفکر درباره نعمت‌های الهی و آثار سودمند برای تربیت دینی، در تقویت روحیه و اعتماد به نفس افراد، نقش مؤثری خواهد داشت؛ زیرا ما انسان‌ها معمولاً از نعمت‌هایی که داریم، غافلیم و گاه بیشتر به آنچه نداریم، توجه می‌کنیم. تفکر درباره این موضوع موجب می‌شود که بیشتر، قدر چیزهایی را که داریم، بدانیم. علاوه بر آن در نوشتن نامه به خداوند متعال، تأکید کنید که دانش‌آموزان می‌توانند در پایان، خواسته‌های خود را نیز به صورت دعا از خدا بخواهند (تقویت فرهنگ دعا).

— در مورد مسئولیت نسبت به خود، ابتدا از دانش‌آموزان بخواهید فعالیت شماره ۴ را انجام دهند.

از دانش‌آموزان داوطلب دعوت کنید درباره شگفتی‌های کار یکی از اعضای بدن با توجه به معلوماتی که در درس علوم به دست آورده‌اند، صحبت کنند.
(ممکن است این موضوع را در جلسه قبل به چند نفر سفارش بدهید).
برای مثال ممکن است دانش‌آموز، ساختمان و کار چشم، قلب، مغز، کلیه و ... را انتخاب کند و درباره شگفتی‌های هر یک سخن بگوید (چشم: تشخیص فاصله‌ها، کار مردمک، مژه، زجاجیه، عنبیه، عدسی، مایعی که درون چشم وجود دارد، اعصاب بینایی و ...).
در صورتی که می‌توانید با هماهنگی معلم علوم، فیلمی کوتاه از شگفتی کار یکی از اعضای بدن در کلاس نمایش دهید.

توجه کنید که این درس زمینه خوبی است برای آنکه دانش‌آموزان به ورود مواد مضر به بدن خود و فعالیت‌های نامناسب حساس شوند. تداوم این حساسیت‌ها در آینده در پیشگیری از روآوردن به سیگار یا مواد مخدر و ... نیز سودمند خواهد بود. از دانش‌آموزان بخواهید نامه‌ای به بدن خود بنویسند و مراقبت از اعضا را به خود تذکر دهند.

در این درس علاوه بر مراقبت از جسم، محافظت از روح و روان نیز مطرح شده است؛ به‌طوری که دوری از گناه و خطا و حفظ زبان و چشم و دست و پا از کارهای خطا، نیز مورد بحث قرار می‌گیرد.
— درباره مسئولیت‌ها نسبت به اعضای خانواده، معلمان، جامعه و محیط زندگی نیز اجازه دهید دانش‌آموزان متن را بخوانند و با پاسخ‌های مربوط به بارش مغزی خود در ابتدای جلسه، مقایسه کنند. تأکید کنید که محیط زندگی (آب، خاک، نور، هوا، جانوران و ...) جلوه‌های عظمت خداوندند و دانش‌آموزان را به نگرش آیه‌ای سوق دهید.

با جمع‌بندی و خلاصه کردن مطالب درس، مسئولیت‌ها و نقش‌های ما در چهار عرصه روابط با خدا، خلق، عالم خلقت و خود، اهم مطالب را مرور کنید.

به عنوان تکلیف پایانی از دانش‌آموزان بخواهید فعالیت شماره ۶ یعنی نوشتن نامه‌ای به خود و فعالیت شماره ۲ کاربرگه شماره (۱) را در منزل انجام دهند و برای جلسه بعد به کلاس بیاورند.

توجه کنید: نامه‌هایی که دانش‌آموزان به خدا و خود می‌نویسند، به نوعی خصوصی تلقی می‌شوند؛ فقط دانش‌آموزانی که داوطلب‌اند، نامه خود را در کلاس بخوانند. درباره تحویل گرفتن نامه از دانش‌آموز و گذاشتن در پوشه کار نیز باید رضایت دانش‌آموز را برای رؤیت مفاد و محتوای آن اخذ کنید. با این حال باید از انجام اصل فعالیت اطمینان حاصل کنید.

محورهای عمده ارزشیابی

بیان مفهوم حقوق متقابل و تکالیف خود نسبت به خدا، خود، دیگران و محیط زندگی با ذکر مثال و استدلال، شرکت در گفت‌وگو و بحث‌های کلاسی و انجام فعالیت‌ها و کاربرگه (۱) و نوشتن نامه‌ها از اهم موارد ارزشیابی این درس است. چک لیست‌های مشاهده رفتار و بررسی فعالیت‌ها، برگه‌های خودارزیابی و ارزشیابی از طریق والدین (به‌ویژه درباره اینکه احساس مسئولیت در زندگی واقعی محقق شده یا نه) از ابزارهای مهم ارزشیابی از این درس محسوب می‌شود.

ملاحظات تدریس / دانستنی‌های معلم

- طبق برنامه درسی ملی، روابط آدمی در چهار عرصه رابطه با خدا، خود، خلق و عالم خلقت تعریف شده است. در این درس نیز با استفاده از این عرصه‌ها، موضوع مسئولیت‌پذیری مطرح شده و در واقع این تقسیم‌بندی مبتنی بر برنامه درسی ملی می‌باشد.
- هدف اصلی از این درس مسئولیت‌پذیری واقعی دانش‌آموزان در چهار عرصه

مطرح شده است؛ لذا فضای کلاس و بحث‌ها را طوری تنظیم کنید که دانش‌آموزان به این مسئولیت‌پذیری‌ها راغب و برانگیخته شوند. به علاوه این درس در یک جلسه پایان نمی‌یابد و آموزش موارد را باید همواره تا پایان سال تعقیب کنید.

● بحث‌های مربوط به حقوق و مسئولیت، موضوعات ظریف و خاص‌اند. این درس‌ها بیشترین ظرفیت را برای خودارزیابی و ارزیابی از طریق والدین دارند. سعی کنید در ارزشیابی مستمر از این دو ابزار بیشتر استفاده کنید.

شبکه مفهومی فصل دوم : قانون، قانون

حوزه‌های موضوعی	مفاهیم کلیدی
فرهنگ و هویت	تعلق و هویت میراث فرهنگی
نظام اجتماعی	مسئولیت‌ها و تکالیف مقررات و قوانین نقش‌ها، گروه‌ها و مؤسسات اجتماعی
فضا و مکان	رابطه انسان و محیط

تعلق به کشور و تبعیت از قانون
اساسی

به عنوان میراث انقلاب اسلامی

مسئولیت ما در پایبندی به قوانین
و مقررات لزوم پیروی از مقررات و
قوانین و پیامدهای عدم پیروی از آنها

قوه مقننه، (مجلس و شورای
نگهبان)

قوانین و مقررات مختلف در فضاها
و مکان‌های مختلف

ارزش‌ها و اخلاق	مسئولیت‌پذیری
-----------------	---------------

احساس مسئولیت نسبت به تبعیت
از قوانین و مقررات و پرهیز از
قانون‌گریزی

مهارت‌های کاوشگری	بررسی و کاوش، برقراری ارتباط، خلاقیت، مشارکت، واکنش شخصی و اظهارنظر
-------------------	---

(طبق جدول پوشش مهارت‌ها
مندرج در صفحه ۵۵-۶۸ همین
کتاب)

چرا به مقررات و قوانین نیاز داریم؟

انتظارات یادگیری

- انتظار می‌رود دانش‌آموزان بتوانند :
 - از طریق انجام فعالیت‌هایی ضرورت‌های پیدایش قوانین و مقررات را توضیح دهند و در یک مورد فرضی مقرراتی وضع کنند.
 - علل وجودی قانون و مقررات را بیان کنند.
 - پیامدهای موقعیت‌های مختلف اجتماعی را از منظر نادیده گرفته شدن حقوق افراد بررسی و بیان کنند.
 - مقررات یک مکان فرضی و کارکرد هر یک از مقررات آن مکان را در جدولی فهرست کنند.

مواد و وسایل مورد نیاز

کتاب درسی، چیدمان میز و نیمکت به طوری که برای همفکری و کارگروهی مناسب باشد، در صورت امکان تصویری از رعایت یا عدم رعایت مقررات در یک اجتماع که از طریق پردهٔ اسلاید نمایش داده می‌شود.

بهترین شروع برای این درس فعالیت صفحه ۱۳ است که باید فرصت زمانی کافی برای انجام آن در نظر بگیرید. پس از اینکه اهم نکات مربوط به بحث حقوق و مسئولیت‌های فصل قبل را مرور کردید و توضیح مختصری در مورد اینکه ما در اعمال حق خود آزادی بی قید و شرط نداریم دادید، دانش‌آموزان را گروه‌بندی کنید. از آنها بخواهید متن صفحه ۱۲ زیر تصویر را بخوانند و درباره موقعیت‌های آن بحث و گفت‌وگو کنند. آنها باید خودشان را جای کسانی که در اردو هستند، فرض کنند و فکر کنند این مشکلات برای گروه آنها در اردو به وجود آمده است.

از دانش‌آموزان بخواهید پس از بحث و گفت‌وگو درباره هریک از موقعیت‌ها با توجه به نتایجی که از بحث حاصل شده، روی یک صفحه کاغذ مقررات اردوی خودشان را بنویسند. پاسخ گروه‌ها ممکن است متفاوت باشد، زیرا هر جمعی برای یک موضوع گزینه‌های متفاوتی در نظر می‌گیرد؛ برای مثال ممکن است در مقررات یک گروه نوشته باشد: «همه افراد پس از خوردن صبحانه ۱۵ دقیقه وقت دارند برای رفتن به گردش آماده شوند». گروه دیگر ممکن است نوشته باشد: «هر روز ساعت ۱۰ صبح پس از شستن ظروف صبحانه و مرتب کردن چادر در بیرون همگی آماده رفتن به جنگل باشند...» از گروه‌ها بخواهید مقررات اردو را بخوانند. برسید چرا هر کدام از این مقررات را وضع کرده‌اند؟ آیا همه افراد گروه شما با این مقررات موافق بودند؟ اگر کسی مخالف بود، شما چه می‌کردید؟ اگر افراد این مقررات را رعایت نکنند، چه وضعی پیش می‌آید؟ ... (توجه داشته باشید که در این فعالیت باید فرصت کافی برای بحث و اظهار نظر فراهم آورید تا دانش‌آموزان به خوبی به ضرورت‌های وجود قوانین پی ببرند).

آموزش دهید

با انجام این فعالیت دانش‌آموزان برای پذیرش این درس آماده شده‌اند. برای بسط موضوع از معلوماتی که آنها در سال قبل اندوخته‌اند، استفاده کنید. دانش‌آموزان در سال ششم در کاربرگ‌ای مقررات مکان عمومی را فهرست کرده‌اند. از آنها بخواهید مجدداً این مقررات را مرور کنند. برسید در یک کتابخانه چه مقرراتی وجود دارد؟ چرا؟ در سینما چه مقرراتی وجود دارد؟ در مسجد و نمازخانه

چه مقرراتی؟ به دو ضرورت مهم: (۱) حفظ حقوق افراد، (۲) برقراری نظم و امنیت تأکید کنید. برای این منظور مجدداً بحث اردو را مطرح کنید و بگویید برای مثال مقررات مربوط به خاموش کردن آتش برای حفظ ایمنی و حفظ سلامتی افراد وضع شده است. مقررات مربوط به اینکه در چه ساعتی همگی آماده رفتن به گردش بشوند یا ممنوعیت استفاده از رادیو در ساعت خوابیدن بچه‌ها، برای حفظ حقوق افراد در نظر گرفته شده است. مقررات مربوط به این که دانش‌آموزان وسایل شخصی خود را در کجا بگذارند، برای جلوگیری از هرج و مرج در نظر گرفته شده است. در مرحله بعد در صورتی که امکان دارد تصاویری از رعایت یا عدم رعایت قانون در اجتماع را به دانش‌آموزان نشان بدهید.

در تصاویر کتاب یک تصویر مربوط به صف ثانوی وجود دارد. در اینجا فقط حقوق دیگران؛ افرادی که صف می‌بندند و به نوبت نان می‌گیرند، مدنظر است. تصویر دیگر موتورسوارانی را نشان می‌دهد که در جای نامناسب - روی خط کشی عابر پیاده - توقف کرده‌اند که نشان دهنده عدم رعایت دقیق مقررات است.

شما ممکن است از هریک از مواردی که در محل زندگی شما رایج‌تر است، با دوربین عکس بگیرید و در کلاس نمایش دهید.

سپس توجه دانش‌آموزان را به فعالیت شماره ۵ جلب کنید و درباره این فعالیت بحث و گفت‌وگو کنید. برای مثال:

اگر فردی زباله‌های خانه خود را در گوشه بومستانی مقابل محوطه بازی کودکان بریزد، محیط آلوده می‌شود، بوی بد و منظره زشت برای رهگذران ایجاد می‌شود. میکروب‌ها و آلودگی‌ها سلامت و بهداشت ساکنان محله را به خطر می‌اندازند و حشرات موزی در محل آلودگی افزایش می‌یابد.

حق سلامتی و برخورداری از محیط زیبا از کودکان و رهگذران گرفته می‌شود. شما می‌توانید مثال‌های دیگری مطرح کنید؛ برای مثال متأسفانه عابران پیاده نیز حقوق رانندگان را در نظر نمی‌گیرند و بدون توجه به چراغ عابر پیاده یا علائم دیگر از مکان‌های نامناسب عبور می‌کنند.

به پایان ببرید

جمع‌بندی نتایجی را که از انجام فعالیت‌های ۱ تا ۵ در کلاس حاصل شده است، خلاصه و مرور کنید و مجدداً بر حفظ حقوق افراد و برقراری نظم و امنیت به عنوان ضرورت‌های وجودی قانون تأکید کنید.

به عنوان تکلیف پایانی از دانش‌آموزان بخواهید فعالیت ۶ را انجام دهند.

مقررات	کارکرد مقررات
<ul style="list-style-type: none"> – در آوردن کفش‌ها و قرار دادن آنها در جاکفشی – دست زدن به درجه بخاری 	احترام به شعائر دینی، حفظ بهداشت، نظم، حفظ ایمنی و جلوگیری از آتش سوزی
<ul style="list-style-type: none"> – گذاشتن مهر و جانمازها در جای خود پس از ادای نماز 	حفظ نظم
<ul style="list-style-type: none"> – با صدای بلند حرف زدن و نخندیدن 	احترام به نمازگزاران
<ul style="list-style-type: none"> – خاموش کردن لامپ‌ها پس از خروج از اتاق یا ... 	(صرفه‌جویی در مصرف انرژی) احترام به حقوق دیگران

محورهای عمده ارزشیابی

منطبق با انتظارات یادگیری است و منع مقررات در یک موقعیت فرضی بیان علل و ضرورت‌ها، وجود مقررات و قانون، گفت‌وگو درباره پیامدهای نادیده گرفتن مقررات از اهم محورهای ارزشیابی این درس است. با توجه به انجام فعالیت‌های کلاسی به شرحی که گفته شد، در درجه اول چک لیست‌های مشاهده رفتار و فعالیت آزمون‌های کتبی و شفاهی از ابزارهای مهم ارزشیابی‌اند.

قانون گذاری

انتظارات یادگیری

انتظار می رود دانش آموزان بتوانند :

برای کلاس و مدرسه مقرراتی وضع و این مقررات را نقد کنند.

انواع مقررات را از نظر منبع وضع کننده بیان کنند (دستورهای مذهبی، مجلس و...).

ویژگی های قانون اساسی و نحوه تولید و تصویب آن را توضیح دهند.

وظایف قوه مقننه و دو بخش اصلی آن را شرح دهند.

از طریق پرس و جو، نماینده شهر یا روستای محل زندگی خود را در مجلس شورای اسلامی بشناسند.

در مواجهه با موقعیت های مختلف در زمینه کاربرد برخورد قانونی به جای برخورد خودسرانه تصمیم گیری و عمل کنند.

مواد و وسایل مورد نیاز

کتاب درسی، قانون اساسی جمهوری اسلامی، چیدمان میز و نیمکت های مناسب

برای همفکری گروه ها و بحث کلاسی

(۱) یک جلسه پیش از آنکه این درس را شروع کنید، از دانش‌آموزان بخواهید از خانواده‌هایشان بپرسند آیا در انتخابات مجلس شورای اسلامی شرکت کرده‌اند؟ کار مجلس چیست؟ آنها در انتخابات مجلس چه کسانی را برای نمایندگی انتخاب می‌کنند؟ از آنها بخواهید پاسخ خود را روی یک صفحه کاغذ بنویسند و به کلاس بیاورند.

(۲) بهترین شروع برای این درس، فعالیت ۱ و ۲ صفحه ۱۵ است. البته برای انجام این فعالیت باید وقت کافی به دانش‌آموزان بدهید. دانش‌آموزان در جلسه گذشته با همفکری یکدیگر مقرراتی برای اردو نوشته‌اند و در این زمینه تمرین کرده‌اند. حال از آنها بخواهید باهم مشورت کنند.

روی یک صفحه کاغذ مقرراتی برای کلاس و مدرسه بنویسند. در مرحله بعد هر گروه مقررات پیشنهادی خود را می‌خواند و علل و ضرورت این مقررات را توضیح می‌دهد. سایر گروه‌ها باید این مقررات را نقد کنند. به آنها بگویید که در نقد، هم جنبه‌های خوب و هم جنبه‌های ضعیف یا منفی را ببینند. اجازه بدهید از طریق گفت و گو دانش‌آموزان به این نتیجه برسند که مقرراتی بهتر و مفیدتر است که موجب شود حقوق همه افراد به خوبی در نظر گرفته شود یا امور بهتر انجام بگیرد.

انجام این فعالیت به دانش‌آموزان می‌فهماند که قانون‌گذاری کاری سخت، حساس و مهم است و به این ترتیب آنها برای فهم کار و نقش قوه مقننه نیز آماده می‌شوند.

آموزش دهید

با توجه به آمادگی‌ای که در دانش‌آموزان پدید آمده است، انواعی از قوانین و مقررات اجتماعی را روی تخته بنویسند؛ سپس با استفاده از پرسش و پاسخ آنها را دسته‌بندی کنید.

برخی از مقررات در بخش دستورهای اخلاقی و مذهبی جای می‌گیرند مانند؛ ممنوعیت ریختن نان در زباله‌ها، ممنوعیت ورود افراد با پوشش نامناسب به داخل حرم امامان (ع) و... برخی از مقررات نیز توافق یا عادت و رسم است؛ مانند ایستادن در صف نانوایی یا بانک، رعایت مقررات در یک بازی فوتبال، ممنوعیت ریختن آشغال در بوستان یا ممنوعیت بلند بودن صدای تلویزیون و پخش

صوت در خانه‌های آپارتمانی؛ برخی دیگر مقرراتی است که توسط نهادهای دارای صلاحیت مثل مجلس تصویب شده‌اند؛ مانند همه قوانین مدنی، جزایی و کیفری.

در مرحله بعد از آنها بخواهید فکر کنند و فعالیت ۳ را پاسخ دهند و مثال بزنید.

مثال: هر کس از چراغ قرمز عبور کند جریمه شود، چه بی سواد باشد، چه استاد دانشگاه، چه انسان فقیری باشد و چه پولدار. مثال دیگر: هر کس نسبت به دیگری افترا بزند یا دیگری را مضروب کند از هر قشر و طبقه‌ای که باشد، مرتکب جرم شده است.

در مرحله بعد قانون اساسی را به کلاس ببرید. شما می‌توانید با وارد شدن به پایگاه اینترنتی درس مطالعات اجتماعی در قسمت منابع، فایل قانون اساسی را دانلود کنید و به کلاس ببرید. بهتر است چند نسخه از آن تکثیر کنید و در اختیار گروه‌های دانش‌آموزان قرار دهید. از آنها بخواهید قانون اساسی را ورق بزنند (فعالیت ۴) و توضیح دهید که این قانون، مادر همه قانون‌ها و مهم‌ترین قانون کشور است. هر کشوری قانون اساسی دارد. به آنها بگویید که قانون اساسی ۱۴ فصل و ۱۷۷ اصل دارد. سپس بخواهید چند اصل از فصل سوم حقوق ملت را بخوانند.

(توجه: دانش‌آموزان را وادار به حفظ کردن اصول قانون اساسی نکنید؛ اما از آنها بخواهید اصول را بخوانند و فهم خود را از آن با زبان خودشان بیان کنند.)

بخواهید با مراجعه به بخش واژه‌ها، مفهوم و معنای مجلس خبرگان، همه پرسی یا رفراندوم و سایر واژگان را دریابند.

در مرحله بعد از فعالیت شماره ۱ که در بخش آماده کنید مطرح شده بود، استفاده کنید. از دانش‌آموزان بخواهید نتایج تحقیق خود را درباره نماینده شهر یا روستای محل زندگی در مجلس شورای اسلامی و کار مجلس و... بخوانند. برای دانش‌آموزانی که این فعالیت را به خوبی انجام داده‌اند، امتیازی در نظر بگیرید (فعالیت شماره ۲ به کاربندیم).

سپس با استفاده از نتایج تحقیق دانش‌آموزان، بخش‌های قوه مقننه؛ یعنی مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان و کارکرد آنها را توضیح و آموزش دهید.

اهم موضوعات مربوط به قانون گذاری، قانون اساسی و قوه مقننه را مرور و جمع بندی کنید. سپس به عنوان فعالیت منزل از دانش آموزان داوطلب بخواهید درباره کار و نقش شورای دانش آموزی و مجلس دانش آموزی جمهوری اسلامی ایران پرس و جو کنند. توجه کنید تحقیق شماره ۲ به کاربرندیم اجباری و تحقیق شماره ۳ اختیاری است.

یکی از مهم ترین بخش های آموزش این درس فعالیت شماره ۱ به کار ببندیم است. شما باید با تعریف کردن داستان ها و موقعیت های مختلف در دانش آموزان تغییر نگرشی نسبت به مراجعه به مراجع قانونی پدید بیاورید.

توجه کنید بسیاری از پیامدهای زیانباری که در اثر برخوردهای خودسرانه به وجود می آید، مجازات های اعدام، حبس و صدمه دیدن خانواده ها ناشی از عدم کنترل خشم و عدم آگاهی درباره چگونگی مراجعه کردن به قانون است.

برای مثال شما می توانید موقعیت زیر را تعریف کنید :

موقعیت ۱ :

ظهر وقتی پرهام از مدرسه برمی گردد، برادر بزرگ ترش پویا متوجه می شود که او خیلی ناراحت است و گویا گریه کرده است. موضوع را جویا می شود. پرهام می گوید که یکی از بچه های محل (محسن) که همکلاسی اش نیز است، در مدرسه او را از تیم فوتبال اخراج کرده و به او حرف های زشت و توهین آمیزی نیز زده است و او آنقدر ناراحت شده که دو زنگ آخر نتوانسته به درس گوش بدهد. عصر پویا برای خرید به مغازه سر کوچه می رود. هنگام برگشتن محسن را در کوچه می بیند جلو می رود و ناگهان به او می گوید : چرا با پرهام این طوری رفتار کردی؟ بین آنها بگو مگو در می گیرد. او محسن را هل می دهد سر محسن به جدول کنار خیابان می خورد و بیهوش می شود... مردم جمع می شوند داستان را نیمه تمام رها کنید و برسید...

— چه اتفاقاتی ممکن است برای محسن رخ دهد؟

— خانواده محسن با شنیدن این خبر چه خواهند کرد؟

— خانواده پویا با شنیدن این خبر چه مشکلاتی پیدا می کنند؟

— چه روش های دیگری برای حل مسئله وجود داشت که پویا باید رعایت می کرد؟ و...

موقعیت ۲ :

آقای فراتی متوجه می‌شود که یکی از همسایگان محل علی‌رغم تذکری که به او داده، زباله‌ها را نزدیک خانه او می‌ریزد. او هم تصمیم می‌گیرد که ماشین آن فرد را که در کوچه پارک می‌کند، پنجر کند. شب هنگام وقتی آقای فراتی به ماشین همسایه دست می‌زند، صدای آژیر دزدگیر بلند می‌شود. همسایه بیرون می‌آید و آقای فراتی را کنار ماشین می‌بیند، در این هنگام...

— چه اتفاقاتی ممکن است برای آقای فراتی و همسایه اش به وجود بیاید؟

— آیا کار آقای فراتی درست بود؟

— چه روش‌های دیگری برای حل مسئله وجود داشت؟

شما می‌توانید با توجه به اوضاع و احوال فرهنگی و اجتماعی منطقه زندگی دانش‌آموز، موقعیت‌های دیگری را تعریف و دانش‌آموزان را متوجه پیامدهای زیانبار برخوردهای خودسرانه و عجولانه کنید و تماس با پلیس، شکایت کردن از طریق قانونی، واسطه قرار دادن و مشورت کردن با افراد ذی صلاح را در این موارد به آنها بیاموزید.

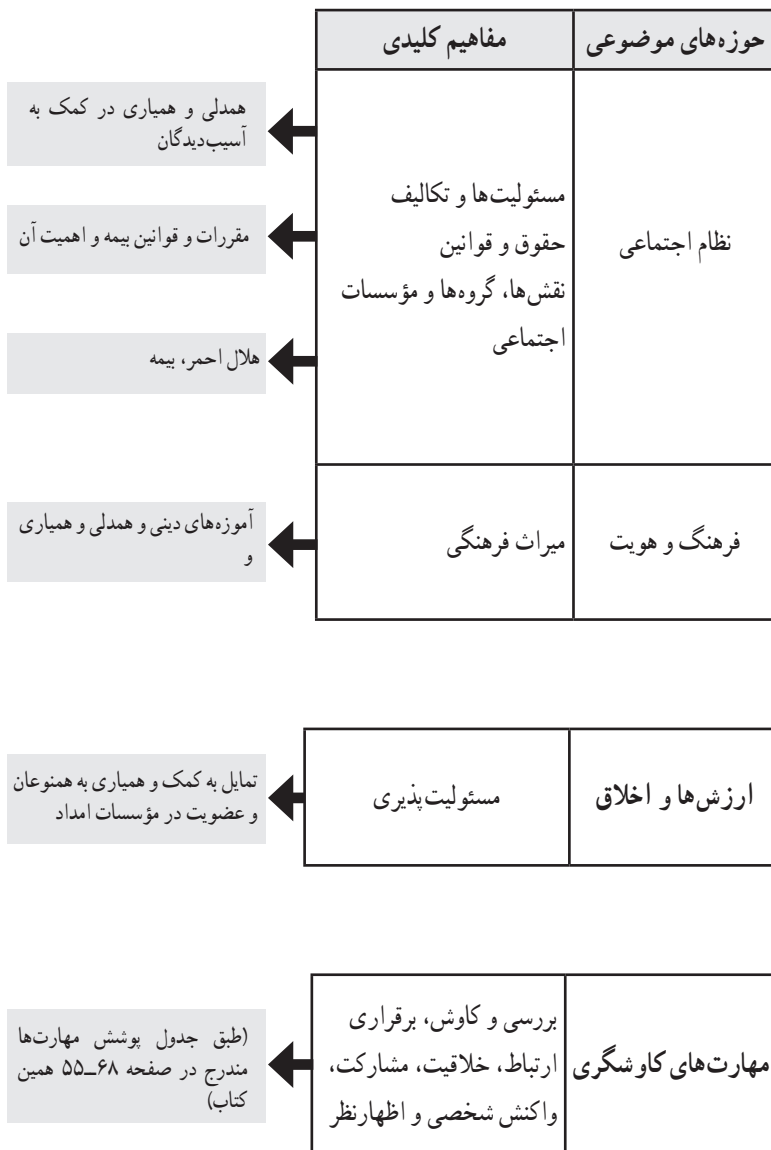
محورهای عمده ارزشیابی

بیان انواع مقررات، وضع مقررات، نقد مقررات، بیان نحوه تولید و تصویب قانون اساسی، ویژگی‌ها و نقش قوه مقننه و سرانجام شرکت در بحث و گفت‌وگو و اظهار نظر در زمینه لزوم مراجعه به قانون، پرس‌وجو و تحقیق در زمینه فعالیت‌های کتاب از محورهای عمده ارزشیابی است. خودارزیابی، ارزیابی از طریق همسالان، آزمون کتبی و شفاهی و چک لیست‌های مشاهده رفتار و بررسی فعالیت‌ها از ابزارهای عمده ارزشیابی این درس است.

ملاحظات تدریس / دانستنی‌های معلم

برای دانلود و دریافت متن کامل قانون اساسی می‌توانید به سایت اینترنتی گروه مطالعات اجتماعی دفتر تألیف کتاب‌های درسی مراجعه کنید.

شبکه مفهومی فصل سوم : مقابله با حوادث

همدلی و همیاری در حوادث

انتظارات یادگیری

- انتظار می‌رود دانش‌آموزان بتوانند :
- با مراجعه به اخبار و حوادث، برخی مشکلات و نیازهای مردم آسیب دیده را فهرست کنند.
 - مفهوم و علل همدلی و همیاری را با ذکر مثال و مراجعه به متون دینی بیان کنند.
 - کار و نقش جمعیت هلال احمر را توضیح دهند و مؤسساتی را که در حوادث به یاری مردم می‌شتابند نام ببرند.
 - دربارهٔ طرح‌ها و برنامه‌های جمعیت هلال احمر پرس و جو کنند.
 - به همیاری و همدلی با دیگران و عضویت در نهادها و مؤسسات مربوط ترغیب شوند.

مواد و وسایل مورد نیاز

بریدهٔ روزنامه‌های مربوط به اخبار حوادث غیرمترقبه که در آن ساکنان یک منطقه آسیب دیده‌اند (مانند طوفان، سیل و زلزله)، کتاب درسی، بازدید از جمعیت هلال احمر محل زندگی یا دعوت از اعضای آن به کلاس.

از قبل روزنامه‌هایی که در آنها اخبار حوادث غیر مترقبه نوشته شده تهیه و اخبار مربوطه را جدا کنید و به کلاس ببرید و درمیان گروه‌های دانش‌آموزان توزیع کنید؛ سپس از آنها بخواهید فضای منطقه‌ای را که در آن حادثه‌ای رخ داده، مجسم کنند و روی یک کاغذ فهرستی از نیازها و مشکلات مردم آسیب دیده را بنویسند (فعالیت ۱).

از هر گروه بخواهید فهرست خود را در کلاس بخوانند. این فهرست ممکن است شامل موادغذایی، دارو، پزشک و دستیار، خواربار، آب آشامیدنی، پتو، چادر و خانه‌های موقت، تانکر آب برای مصارف بهداشتی، ظروف و وسایل زندگی، مددکار اجتماعی برای صحبت کردن و تسلی دادن به آسیب دیدگان، افرادی که بتوانند مجروحان را به مراکز درمانی منتقل کنند و... باشد.

آموزش دهید

— با توجه به فعالیت قبل که در آن دانش‌آموزان آماده شده‌اند، این موضوع را مطرح کنید: همدلی چیست؟ چرا به افرادی که در یک حادثه آسیب می‌بینند، کمک می‌کنیم؟
سپس موضوع حوادث را به حوادثی که در خانواده و فامیل و محله نیز ممکن است رخ دهد، تعمیم دهید. اگر از همسایگان یا همکلاسی‌ها کسانی در اثر تصادف، بیماری یا نظایر آن دچار ناتوانی شده‌اند، در کلاس معرفی کنید، سپس از دانش‌آموزان بخواهید اگر خاطره‌ای در مورد کمک و همیاری و همدلی با انسان‌های دیگر دارند (خود یا خانواده‌شان)، در کلاس تعریف کنند (فعالیت ۳).
— توجه دانش‌آموزان را به آیه شریفه قرآن کریم و سخن امام رضا (علیه‌السلام) که در کتاب درسی آمده است، جلب کنید و بر دستورات دینی در این زمینه تأکید کنید.
— موضوع احساس مسئولیت نسبت به سایر مسلمانان جهان را با تأکید بر موضوع فلسطین اشغالی دنبال کنید.

— در این مرحله فعالیت شماره ۳ را در کلاس اجرا کنید.

— از دانش‌آموزان بخواهید دو گروه تشکیل دهند؛ یک گروه باید به منطقه آسیب دیده اعزام شوند و گروه دیگر از همان منطقه‌ای که در آن هستند، به زلزله زدگان کمک کنند.

هر گروه باید فهرستی تهیه کند. پاسخ‌های احتمالی :

گروه اول : چگونه کمک‌های اولیه به مجروحان برسانیم؟ چگونه و با چه وسایلی مصدومان را به مراکز درمانی برسانیم؟ با کودکان چگونه رفتار کنیم؟ چگونه غذا و دارو را بین حادثه‌دیدگان توزیع کنیم؟ و... .

گروه دوم : از اهالی محل یا دانش‌آموزان مدرسه بخواهیم کمک‌های خود را در محلی با نظارت یک گروه جمع‌آوری کنند (غرفه‌ای برای این کار تشکیل بدهیم).

پتو، غذا، وسایل زندگی، اسباب بازی، دارو، چادر و... را جمع‌آوری می‌کنیم. شماره حسابی در بانک افتتاح و از مردم می‌خواهیم کمک‌های نقدی خود را به این شماره حساب بریزند. در جمع‌آوری کمک‌ها و اطلاع‌رسانی به مردم و بسته‌بندی کمک‌های غیرنقدی همکاری می‌کنیم. برای آموزش نقش مؤسسات اجتماعی در حوادث، پیشنهاد می‌شود که دانش‌آموزان را با هماهنگی قبلی به یکی از مراکز جمعیت هلال احمر ببرید یا اعضای این جمعیت را به کلاس دعوت کنید تا درباره کار و نقش جمعیت هلال احمر و سازمان جوانان هلال احمر برای دانش‌آموزان سخن بگویند. دانش‌آموزان را تشویق کنید که به عضویت این جمعیت درآیند.

از دانش‌آموزان بخواهید مطالب مربوط به اصول جمعیت‌های هلال احمر و صلیب سرخ جهانی را که در صفحه ۲۳ نوشته شده، بخوانند (از این بخش در امتحان پرشنی طراحی نمی‌شود). این اصول شامل ارزش‌ها و نکات اخلاقی است که پیشنهاد می‌شود روی آنها تکیه کنید و موضوعات آن را باز کنید تا دانش‌آموزان به فهم نهایی دست یابند.

فعالیت شماره ۴ را دانش‌آموزان می‌توانند در حین بازدید از دفتر هلال احمر انجام دهند یا از مسئولان مدرسه پرس و جو کنند.

فعالیت ۵ : شعر از سعدی است و معنای آن این است :

جامعه انسانی مانند پیکر یک انسان است. همه انسان‌ها را خداوند و یک خالق آفریده و سرشت مشابهی دارند و مانند پیکر واحد هستند؛ همان طور که در یک پیکر اگر عضوی بیمار باشد، بقیه اعضا نمی‌توانند به کار خود ادامه دهند و ناآرام‌اند، در یک جامعه انسانی نیز اگر بعضی افراد دچار گرفتاری و درد باشند، بقیه نمی‌توانند ساکت بمانند و اگر تو از رنج دیگران فارغی، سرشت انسانی خودت را گم کرده‌ای. شایان ذکر است که این شعر سعدی را بر سر در سازمان ملل متحد نقش کرده‌اند.

اهم مطالب درس را که شامل موارد ذیل می‌شود، مرور کنید: معنا و مفهوم همدلی و همدردی در جامعه انسانی، ضرورت همدردی و کمک با تکیه بر آموزه‌های دینی و معرفی مؤسساتی که در وقوع حوادث به یاری افراد می‌شتابند، به عنوان فعالیت پایانی از دانش‌آموزان بخواهید فعالیت شماره ۴ یا فعالیت شماره ۱ و ۲ به کار ببندیم صفحه ۲۸ کتاب را انجام دهند. پرس و جو و گزارش به کلاس، نوشتن گزارش بازدید یا طراحی پرسش برون‌داد این فعالیت پایانی می‌باشد.

محورهای عمده ارزشیابی

این محورها منطبق بر انتظارات یادگیری‌اند. انجام فعالیت‌های کلاسی ۵-۱، بیان مفهوم علل و مصادیق همدلی و همیاری، نقش و کار مؤسسات اجتماعی ذی‌ربط و ویژگی‌های آنها از محورهای عمده ارزشیابی است. این درس از طریق چک لیست‌های بررسی رفتار و فعالیت‌های محوله و آزمون‌های کتبی و شفاهی و عملکردی قابل انجام می‌باشد.

ملاحظات تدریس / دانستنی‌های معلم

هدف از طرح دادرس، آماده کردن دانش‌آموزان برای روزهای سخت مانند سیل و زلزله است. در این طرح هشت مهارت امدادی شامل پناه‌گیری و تخلیه اضطراری، ارزیابی و کنترل علائم حیاتی، پانسمان، بانداز و آتل‌بندی، تریاژ مقدماتی، حمل حیاتی پایه، حمل مصدوم اطفای حریق و چادرزنی با همکاری مؤسسه آموزش عالی علمی کاربردی هلال احمر به مدیران، مربیان و دانش‌آموزان مدارس آموزش داده می‌شود.

تاکنون چند صد هزار دانش‌آموز مقطع متوسطه اول و بیش از چند هزار مدیر و مربی، دوره آموزش مهارت‌های امدادی را در قالب این طرح گذرانده‌اند و این طرح به صورت آزمایشی در مدارس راهنمایی مراکز استان‌ها اجرا شده است. تفاهم‌نامه این طرح میان سازمان جوانان هلال احمر و معاونت سلامت و تندرستی وزارت آموزش و پرورش در سال گذشته امضا شد.

آدرس پایگاه اینترنتی جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران: www.fcs.ir

بیمه و مقابله با حوادث

انتظارات یادگیری

- انتظار می‌رود دانش‌آموزان بتوانند :
 - علل به وجود آمدن و کارکرد بیمه را بیان کنند.
 - دربارهٔ ویژگی‌ها و کارکرد بیمهٔ دانش‌آموزی و سایر بیمه‌های اعضای خانواده پرس و جو و تحقیق کنند.
 - انواع بیمه را نام ببرند و برخی از آنها را توضیح دهند.
 - به استفاده از بیمه و فرهنگ بیمه ترغیب شوند.

مواد و وسایل مورد نیاز

در صورت امکان کارت وسند انواع بیمه (مثل کارت بیمهٔ دانش‌آموزی، کارت بیمهٔ شخص ثالث یا بیمهٔ بدنهٔ اتومبیل، دفترچهٔ بیمهٔ خدمات درمانی و...)، کتاب درسی

آماده کنید

— یک هفته قبل از آموزش این درس، از دانش‌آموزان بخواهید دربارهٔ انواع بیمه‌هایی که اعضای خانواده از آنها استفاده می‌کنند، مانند دفترچهٔ بیمهٔ خدمات درمانی، بیمهٔ اتومبیل، بیمهٔ آتش‌سوزی منازل و... پرس‌وجو کنند و سپس با کمک خانواده، از کارت یا اسناد آن بیمه‌کپی بگیرند و با خود به کلاس بیاورند.

همچنین از آنها بخواهید دربارهٔ بیمهٔ دانش‌آموزی و مبلغی که در ابتدای سال برای بیمه پرداخت کرده‌اند، و کارکرد این نوع بیمه از مسئولان مدرسه پرس‌وجو کنند. در صورتی که برای بیمه دانش‌آموزی کارتی صادر شده است، کارت را نیز به کلاس بیاورند.

آموزش دهید

— با انجام دو فعالیت تحقیقی فوق، دانش‌آموزان خود به خود دربارهٔ بیمه اطلاعاتی کسب می‌کنند.

— از آنها بخواهید گزارش خود را دربارهٔ بیمه دانش‌آموزی (فعالیت ۱: الف، ب، ج) بیان کنند. در خلال گزارش به موضوع بیمه شونده، بیمه‌گر، حق بیمه و میزان تعهداتی که برای بیمه شونده وجود دارد، اشاره کنید.

— اکنون از دانش‌آموزان بخواهید تصویر یا کپی کارت‌ها و اسناد بیمه را که دربارهٔ آنها پرس‌وجو کرده‌اند روی میز بگذارند و در آنها بیمه‌گر و بیمه شونده و در صورت امکان تعهد بیمه‌گر (مثلاً مبلغی که به عنوان جبران خسارت روی کارت بیمهٔ شخص ثالث اتومبیل نوشته می‌شود) را معین کنند، از نزدیک به گروه‌ها سرکشی کنید و دانش‌آموزان را راهنمایی و موارد را به آنها نشان دهید. برسید دفترچهٔ بیمهٔ بهداشتی چه فایده‌ای دارد؟ تاکنون چه استفاده‌ای از آن کرده‌اند؟ بیمهٔ شخص ثالث اتومبیل چه کارکردی دارد؟ چرا کارفرمایان باید کارگران را بیمه کنند؟ با روش پرسش و پاسخ ضرورت‌ها و اهمیت‌ها و فواید انواع بیمه را برای آنها توضیح دهید. در صورتی که می‌توانید در قالب داستان یا بیان خاطره، ارزش و فایدهٔ بیمه‌ها را بیان کنید. سپس بگویید که بیمه انواع مختلف دارد. انواع بیمه را روی تابلو بنویسید و آنها را برحسب اجباری بودن و اختیاری بودن نیز دسته‌بندی کنید.

— از دانش‌آموزان بخواهید فعالیت شماره ۲ را انجام دهند و پاسخ را بگویند. این روایت که برگرفته از کتاب استاد شهید مطهری است، در واقع تکلیف جامعه و توجه به روزهای سختی و ناتوانی افراد را در آموزه‌های دینی مان نشان می‌دهد. در واقع امام علی (ع) در قبال از کارافتادگان و بازنشستگان معتقد بودند، حکومت در برابر آنها موظف است.

به پایان ببرید

مفهوم، اهمیت و ضرورت بیمه و انواع آن را خلاصه و مرور کنید. به عنوان تکلیف پایانی از دانش‌آموزان بخواهید فعالیت ۳ و ۴ و همچنین فعالیت ۲ به کار ببندیم را انجام دهند. این فعالیت‌ها در واقع جنبه تکمیلی همان فعالیت پرس و جو در بخش اول این درس می‌باشد. در اینجا دانش‌آموزان باید از اعضای خانواده سؤال کنند تحت پوشش چه بیمه‌هایی نیستند؟ چرا؟ آنها باید تحقیق کنند بیمه منازل مسکونی چیست و چه فایده‌ای دارد؟

توجه کنید که در این فعالیت‌ها بیشتر فرایند کار، اهمیت دارد و نه پاسخ دقیق و روشن و قطعی دانش‌آموزان، چه بسا دانش‌آموزی بعد از پرس و جو به این نتیجه برسد که اعضای خانواده از انواع بیمه‌ها اطلاعی ندارند یا استفاده نمی‌کنند یا حتی نمی‌دانند بیمه منازل مسکونی چیست. پس از اینکه به دانش‌آموزان فرصتی برای بیان نتایج پرس و جو دادید، خودتان انواع بیمه‌ها و ضرورت و اهمیت آنها را مجدداً گوشزد کنید و سعی کنید آنها را به استفاده از بیمه حساس کنید.

محورهای عمده ارزشیابی

محورهای عمده ارزشیابی منطبق با انتظارات یادگیری است. دانش‌آموزان باید فعالیت‌های کلاسی پیش‌بینی شده را انجام دهند و علاوه بر پرس و جو بتوانند علل و کارکرد بیمه و انواع بیمه را توضیح دهند. آزمون کتبی و شفاهی و چک لیست‌های بررسی فعالیت‌ها و برگه‌های خودارزیابی می‌توانند از ابزارهای ارزشیابی این درس باشند.

یکی از اهداف مهم این درس ترویج فرهنگ بیمه است. متأسفانه بسیاری از ما پس از وقوع حوادث تلخ افسوس می‌خوریم که ای کاش از بیمه استفاده می‌کردیم. گاه با وقوع سیل، زلزله یا آتش‌سوزی، امکان احیا و بازسازی مجدد خانه و کاشانه به صفر می‌رسد و عواقب تلخی برای آسیب‌دیدگان پدید می‌آید. لذا سعی کنید در این درس اطلاعات بیشتری از بیمه در اختیار دانش‌آموزان قرار دهید و در استفاده از بیمه تأکید داشته باشید.

در این درس نیز نیاز زیادی به همکاری و همراهی خانواده‌ها وجود دارد. بهتر است در جلسهٔ توجیهی، استفاده از بیمه را به خانواده‌ها نیز آموزش دهید.

بیمهٔ جامع منازل و مجتمع‌های مسکونی انواع مختلفی دارد و اشخاص می‌توانند با پوشش‌های مختلف آن را انتخاب و استفاده کنند. در بیمهٔ آتش‌سوزی مسکونی هرگونه خسارت آتش‌سوزی، صاعقه و انفجار به ساختمان منزل جبران می‌شود. بیمه با پوشش خطر زلزله و پوشش ااثاثیه نیز از انواع این بیمه است.

ضمناً طبق مادهٔ ۱۴ لایحهٔ اصلاح قانون تملک آپارتمان‌ها مصوبهٔ ۷۳/۳/۱۱ مجلس شورای اسلامی، مدیران مجتمع‌های مسکونی مکلف‌اند تمام مجتمع را به عنوان یک واحد در مقابل آتش‌سوزی بیمه کنند و سهم هر یک از مالکان به تناسب سطح زیربنای اختصاصی به وسیلهٔ مدیر تعیین و از شرکا اخذ و به بیمه‌گر پرداخت شود. در صورت عدم اقدام و بروز آتش‌سوزی، مدیر یا مدیران، مسئول جبران خسارت وارده خواهند بود.

شبکه مفهومی فصل چهارم : تولید، توزیع، مصرف

راهبردها یا حوزه‌های موضوعی	مفاهیم کلیدی
منابع و فعالیت‌های اقتصادی	کار و کارآفرینی بهره‌وری منابع و نظام‌های اقتصادی
فضا و مکان	رابطه انسان و محیط
نظام اجتماعی	مسئولیت‌ها و تکالیف نقش‌ها، گروه‌ها و مؤسسات اجتماعی
فرهنگ و هویت	میراث فرهنگی
زمان، تداوم و تغییر	تحول، پیشرفت و تداوم
ارزش‌ها و اخلاق	مسئولیت‌پذیری
مهارت‌های کاوشگری	بررسی و کاوش، برقراری ارتباط، خلاقیت، مشارکت، واکنش شخصی و اظهارنظر

ظهور انواع مشاغل، مشاغل خدماتی و

بازیافت

عوامل تولید، نقش منابع، پول، بازار

نقش محیط طبیعی در تأمین نیازهای ما، مصرف‌گرایی و محیط زیست

صرفه‌جویی، پرهیز از اسراف، حفاظت از منابع قناعت (قدردانی از نعمات خداوند)، مؤسسه استاندارد

اخلاق اسلامی در تولید و خرید و فروش

بازارهای سرپوشیده قدیمی و کارکردهای آنها

حس قدردانی از نعمات خداوند

علاقه‌مندی به صرفه‌جویی و قناعت در وسایل زندگی و پرهیز از اسراف

تمایل به حفاظت از منابع و تلقی آنها به عنوان نعمت خداوند

(طبق جدول پوشش مهارت‌ها مندرج در صفحه ۵۵-۶۸ همین کتاب)

تولید و توزیع

انتظارات یادگیری

- انتظار می‌رود دانش‌آموزان بتوانند :
- عوامل تولید را با ذکر مثال توضیح دهند.
 - ضرورت و علل پدید آمدن مشاغل و حرفه‌های مختلف را شرح دهند.
 - درباره «تولید» در سطوح مختلف پیشنهادهایی ارائه و اظهار نظر کنند.
 - ویژگی‌های بازارهای ایرانی را بیان کنند.
 - آموزه‌های دینی و قرآنی را در زمینه خرید و فروش بیان کنند.
 - درباره بازارهای قدیمی یا هفتگی منطقه زندگی خود پرس‌وجو کنند.
 - واحدهای اقتصادی را با توجه به بخش خدمات، صنعت و کشاورزی دسته‌بندی و مواد اولیه یا خام هر صنعت را به آن مربوط کنند.

مواد و وسایل مورد نیاز

قرآن کریم، کاربرگه شماره ۲، کتاب درسی، در صورت امکان بازدید از یک واحد تولیدی یا بازار، تصاویری از بازارهای سرپوشیده یا بازارهای محلی و هفتگی محل زندگی دانش‌آموز...، در صورت امکان دعوت از یکی از اعضای خانواده دانش‌آموزان که در امور تولید یا توزیع و فروش کالایی فعالیت می‌کنند.

آماده کنید

● بهترین شروع برای درس، فعالیت (۱) کتاب است. این فعالیت را انجام دهید. از دانش‌آموزان بخواهید روی یک برگه کاغذ همه کالاهایی را که در یک روز از آنها استفاده کرده‌اند، بنویسند و سپس به سؤالات پاسخ دهند.

● از دانش‌آموزان بخواهید نیازها و خواسته‌های خود را فهرست کنند. مفهوم نیاز و خواسته را با توجه به تعریف واژه‌ها در پایان فصل آموزش دهید. سپس از دانش‌آموزان بخواهید فهرست خود را بخوانند و بعد جدولی ترسیم و نیازها و خواسته‌ها را طبقه‌بندی کنند.

نیازها	خواسته‌ها

سپس شما مواردی را که آنها بیان کرده‌اند، روی تابلو به دو طبقه «تولید کالا» و «تولید خدمت» تقسیم کنید:

مثلاً نیاز به آموزش دارم؛ آموزش یک خدمت است؛ نیاز به سلمانی دارم؛ این یک خدمت است. نیاز به نان و سبزیجات و میوه دارم، این یک تولید است.

تولید کالا	تولید خدمت

آموزش دهید

با انجام فعالیت فوق، دانش‌آموزان به خوبی در زمینه موضوع نیاز به تولید و تولید به عنوان یک ضرورت مهم زندگی انسان آشنا می‌شوند.

سپس به روش بارش مغزی از دانش‌آموزان بخواهید بگویند برای تولید کالاهایی که به آن نیاز دارند و آنها را می‌خرند، به چه چیزهایی نیاز است و این کالاها چگونه تولید شده‌اند؟ برای مثال (مداد).

پاسخ ممکن است طیف وسیعی از ابزارها و منابع باشد: چوب درختان جنگل، ارّه برای بریدن، کارگر، ماشین برای حمل الوار، زغال مخصوص، پول برای احداث کارخانه و... .
با استفاده از آنچه دانش‌آموزان در مورد مثال‌های متعدد شما، بیان می‌کنند، روی تابلو سه عنوان: منابع طبیعی، سرمایه و نیروی انسانی را بنویسید. سپس پاسخ‌ها را در هر ستون جای دهید و بدین ترتیب عوامل تولید را آموزش دهید.
سپس از دانش‌آموزان بخواهید دربارهٔ فعالیت (شمارهٔ ۲ و ۳) فکر کنند و پاسخ دهند. پاسخ‌ها ممکن است متفاوت باشند.

فعالیت ۲- در بین عوامل تولید، انسان نقش محوری دارد. به عبارت دیگر انسان با نیروی فکر و کار خود می‌تواند منابع طبیعی را استخراج و به وسایل مورد نیاز خود تبدیل کند. همچنین انسان ابزار و وسایل کار و تولید را ابداع و اختراع کرده است.

فعالیت ۳- به نظر می‌رسد ابزار تولید بیشترین تغییر را داشته‌اند. این ابزار در واقع همان سطح فناوری در هر دورهٔ تاریخی است. سایر عوامل تغییرات محدودتری داشته‌اند. البته پیشرفت ابزار تولید خود موجب شده است که منابع طبیعی با سرعت و شدت بیشتری استخراج شوند یا این پیشرفت، قدرت و توانایی انسان را برای تولید بیشتر و ابداعات جدید، افزایش داده است.
بیشترین تغییرات در ابزار تولید مربوط به دو سه قرن اخیر پس از انقلاب صنعتی است که استفاده از ماشین بخار و جایگزینی ماشین به جای نیروی انسانی، شکل عمومی به خود گرفته است.

● در مرحله بعد، مجدداً بر نیروی انسانی تأکید کنید و سپس بحث مهارت‌ها و حرفه‌ها و مشاغل را پیش بکشید. شما می‌توانید با اشاره به آنچه دانش‌آموزان در سال چهارم ابتدایی دربارهٔ روند تحول زندگی بشر از غارنشینی و یکجانشینی و کشاورزی تا شکل‌گیری روستاها و زندگی شهرنشینی، آموخته‌اند، مجدداً نحوهٔ به وجود آمدن مشاغل گوناگون و تقسیم کار اجتماعی را مرور کنید. این موضوع در بخش تاریخ همین کتاب نیز مطرح شده است.

دوباره به فهرست دانش‌آموزان مراجعه کنید و از آنها بخواهید فهرست نیازها و خواسته‌های خود را بخوانند.

این بار روی تابلو سه ستون «کشاورزی»، «صنعت» و «خدمات» را رسم کنید. از روی بخش واژگان، معنا و مفهوم این سه را با دانش‌آموزان مرور کنید. بعد، هر یک از نیازها و خواسته‌هایی را که بیان می‌شود، در یکی از ستون‌ها بگذارید.

کشاورزی	خدمات	صنعت

از دانش‌آموزان بخواهید کاربرگه (شماره ۲) را در کلاس کامل کنند.

پاسخ فعالیت الف کاملاً روشن است.

در بخش فعالیت ب، پاسخ: پلیس+۱۰ (خدمات)، خودروسازی (صنعت)، تولید قارچ (کشاورزی)، دامداری (کشاورزی)، میل‌سازی (صنعت)، خواربار فروشی (خدمات)، مهمانسرا (خدمات)، آرایشگاه (خدمات)، پرورش زنبور عسل (کشاورزی)، بیمه (خدمات)، خشکشویی (خدمات)، نساجی (صنعت)، سیمان‌سازی (صنعت)، مرغداری (کشاورزی) و اورژانس (خدمات) است.

● توجه کنید که تشویق دانش‌آموزان به تولید و کارآفرینی در آینده موضوع بسیار مهمی است. به همین دلیل فعالیت‌های (شماره ۵ تا ۸) کتاب را جدی بگیرید. دانش‌آموزان را وادار به تفکر و ارائه طرح و پیشنهاد کنید.

در مورد فعالیت (شماره ۵ و ۶)، اگر دانش‌آموزان چیزی نمی‌دانند، به آنها فرصت بدهید تا درباره آن از خانواده خود پرس‌وجو کنند. متأسفانه تمایل به تولید و کارآفرینی و یا مشاغل تولیدی به دلایل گوناگون در جامعه ما ضعیف است. بسیار مناسب است که در این زمینه، معلم با توضیح زندگی و شرح حال کارآفرینان، جرقه‌هایی در ذهن دانش‌آموزان ایجاد کند.

فعالیت (۸) تولید در مدرسه است. ممکن است دانش‌آموزان بتوانند با هماهنگی شما و مسئولان مدرسه در فضایی از مدرسه برای مثال سبزیجات بکارند و پرورش دهند یا محصولی را برای ارائه به سایر دانش‌آموزان آماده کنند.

● در این درس، بازدید از یک واحد تولیدی – البته یک واحد موفق که با بازدید از آن، دانش‌آموزان برای آینده انگیزه‌هایی پیدا می‌کنند – توصیه می‌شود. همچنین دعوت از یکی از اعضای خانواده دانش‌آموزان که در مشاغل تولیدی یا خرید و فروش فعالیت مؤثر دارد، بسیار مفید خواهد بود.

● در زمینه آموزش «توزیع»، بهتر است پیش از شروع این درس از دانش‌آموزان بخواهید با کمک پدر و مادر با یک فروشنده کالا ترجیحاً مغازه خواربار فروشی محله خود گفت‌وگو کنند و پرسند که برخی کالاها مثلاً شیر، پنیر، بیسکویت، ماکارونی، رب گوجه‌فرنگی و سایر اقلام چگونه و با چه فرایندی از محل تولید به آنجا می‌رسد؟ چه کسانی در این کار نقش دارند؟ سپس با استفاده از پاسخ دانش‌آموزان، شما بحث را کامل کنید.

بازارها شامل بازارهای قدیمی در شهرها، فروشگاه‌ها و مغازه‌هایی‌اند که در اطراف خیابان‌ها احداث شده‌اند. در گذشته بازار مرکزی شهرها نقش بیشتری در توزیع و فروش کالاها داشتند. در این مرحله، تصاویری از بازارهای سرپوشیده قدیمی و بازارهای هفتگی را به صورت اسلاید به نمایش بگذارید و ضمن توضیح ویژگی‌های آنها، نقش‌های اقتصادی و اجتماعی بازارها را توضیح دهید.

● در مرحله بعد از یکی از دانش‌آموزان بخواهید آیات اول سوره مطففین را از روی قرآن کریم به عربی و فارسی بخواند. از دانش‌آموزان بپرسید از این آیه چه می‌فهمند. سپس موضوع گران‌فروشی و کم‌فروشی و اصول کسب و کار حلال را توضیح دهید. برای فهم بیشتر موضوع مثال‌هایی بزنید و اجازه دهید که دانش‌آموزان، فروشنده منصف را با فروشنده‌ای که احکام دین را رعایت نمی‌کند، مقایسه کنند. در همین جا فعالیت (شماره ۱۰) را در کلاس اجرا کنید. دانش‌آموزان باید خود را در نقش یک فروشنده مجسم کنند. به دانش‌آموزان فرصت کافی بدهید تا فکر کنند و یک پاراگراف در این باره بنویسند. این پاراگراف می‌تواند تمام اصول اخلاقی و مذهبی مثل ادب و نزاکت با مشتری و پرهیز از گران‌فروشی و... را دربر بگیرد.

اگر روزی فروشنده باشم، سعی می‌کنم:

.....
.....
.....

از دانش‌آموزان بخواهید متن خود را در کلاس بخوانند. پاسخ‌های مشترک را که عمومیت دارند، روی تابلو بنویسید و برای پاسخ‌های خلاقانه نیز امتیازی در نظر بگیرید.

اهم موضوعات درس شامل عوامل تولید، شکل‌گیری مشاغل و حرفه‌های مختلف، توزیع کالاها، نقش بازار و آموزه‌های دینی را در خرید و فروش، خلاصه و مرور کنید.

به عنوان تکلیف پایانی از دانش‌آموزان بخواهید فعالیت شماره ۹ (پرس‌وجو کنید) را در منزل انجام دهند. درباره بازار قدیمی سرپوشیده یا بازار هفتگی منطقه خود تحقیق کنند. آنها را راهنمایی کنید، تا کרוکی بکشند و محل بازار را روی کרוکی با ذکر نام خیابان نشان بدهند. اگر می‌توانند با کمک خانواده عکسی از آن بازار بگیرند و به تحقیق خود ضمیمه کنند و روی یک صفحه بنویسند: در آن بازار چه کالاهایی فروخته می‌شود؟ بازار چه ویژگی‌هایی دارد؟ کالاها از کجا و چگونه به آن بازار حمل می‌شوند؟ اگر در شهر محل زندگی دانش‌آموز بازار سرپوشیده قدیمی و بازار هفتگی وجود ندارد، آنها را به تحقیق درباره بازارهای مشابه مثل بازار میوه و تره‌بار هدایت کنید.

محورهای عمده ارزشیابی

مطابق با انتظارات یادگیری، بیان عوامل تولید با مثال، توضیح در پدید آمدن مشاغل، بیان ویژگی‌های بازارهای ایرانی و آموزه‌های دینی در کسب و کار و خرید و فروش و فعالیت‌های کلاسی، کاربرگه، بحث و گفت‌وگو و انجام تحقیق از محورهای ارزشیابی خواهد بود و در این زمینه از ابزارهای مختلف چون سیاهه‌های مشاهده و بررسی فعالیت‌ها و انواع آزمون‌ها می‌توان استفاده کرد.